

Секція: Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Свистун Костянтин Олександрович

аспірант кафедри підприємництва та економіки підприємств

Університету митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

В умовах переваги високотехнологічних виробів і послуг розвинених країн на світовому ринку, доречним буде проаналізувати технологічний розвиток України і, в особливості, її регіонів. Адже відомо, що наукомісткі галузі в промисловості України мають у 10-20 разів меншу питому вагу в порівнянні з загальноприйнятим світовим рівнем [1, с. 58-59].

За даними Л. І. Піддубної [2], в 1991 р. технологічні уклади України розподілялись так: сума часток старих 1-го і 2-го ТУ дорівнювала 4%; питома вага 3-го ТУ – 36%, 4-го ТУ – 54% (найбільше); 5-й ТУ становив 6% (найменше). У 2000 р. сума 1-го і 2-го ТУ зросла до 7%; 3-й ТУ зріс до 39%, натомість 4-й і 5-й ТУ зменшились до 52% і 2% відповідно.

В. М. Геєць і В. П. Семиноженко [3] стверджують, що 1-й і 2-й ТУ в Україні у 2006 р. вже не існували; частка 3-го ТУ становила 57,9%, 4-го ТУ – 38%, 5-го ТУ – 4%, а 6-го ТУ – 0,1%.

За даними К. О. Бужимської [4, с. 216], частка 3-го ТУ у 2007 р. становила 48,02%, 4-го – 49,02%, а сума 5-го і 6-го – 2,96% від обсягу реалізованої продукції промисловості України.

На основі даних Державної служби статистики України і Головних управлінь статистики у 25 регіонах України [5; 6] побудована табл. 1, де наведені технологічні уклади України та її регіонів у 2010 і 2016 рр.

Таблиця 1

Технологічні уклади регіонів України у 2010 і 2016 рр., %

Технологічні уклади	3-й			4-й			5-й і 6-й ¹		
	2010	2016	Δ, ±	2010	2016	Δ, ±	2010	2016	Δ, ±
Регіони / Роки, зміна	2010	2016	Δ, ±	2010	2016	Δ, ±	2010	2016	Δ, ±
Україна	50,6	53,4	+2,8	43,5	41,2	-1,7	5,9	5,4	-0,5
Регіони:									
Вінницька обл.	23,5	13,4	-10,1	71,9	83,5	+11,6	4,6	3,1	-1,5
Волинська обл.	21,2	21,3	+0,1	71,0	69,9	-1,1	7,8	8,8	+1
Дніпропетровська обл.	74,1	74,0	-0,1	23,7	24,4	+0,7	2,2	1,6	-0,6
Донецька ² обл.	68,2	77,7	+9,5	26,0	18,1	-7,9	5,8	4,2	-1,6
Житомирська обл.	31,4	34,5	+3,1	61,4	60,0 ³	–	7,2	3,3 ³	–
Закарпатська обл.	17,4	18,5	+1,1	53,8 ³	63 ³	–	28,6 ³	17,8 ³	–
Запорізька ⁴ обл.	59,7	65,3	+5,6	31,3	0,5 ³	–	9,0	0,1 ³	–
Івано-Франківська обл.	43,5	56,7	+13,2	55,1	39,6	-15,5	1,4	3,7	+2,3
Київська обл.	28,1	25,2	-2,9	66,8	69,6	+2,8	5,1	5,2	+0,1
Кіровоградська обл.	26,6	36,1	+9,5	59,2 ³	51,2 ³	–	14,0 ³	10,9 ³	–
Луганська ² обл.	49,3	68,3	+19	48,4	18,6 ³	–	2,3	–	–
Львівська обл.	28,0	34,0	+6,0	66,2	61,5	-4,7	5,8	4,5	-1,3
Миколаївська обл.	41,5	46,7	+5,2	45,3	40,4	-4,9	13,2	12,9	-0,3
Одеська обл.	22,7	29,1	+6,4	72,0	62,5 ³	–	5,3	7,5 ³	–
Полтавська обл.	26,8	46,0	+19,2	70,8	52,0	-18,8	2,4	2,0	-0,4
Рівненська обл.	36,1	42,9	+6,8	58,1 ³	54,4 ³	–	4,2 ³	2,3 ³	–
Сумська обл.	36,1	45,2	+9,1	41,6	40,7	-0,9	22,3	14,1	-8,2
Тернопільська обл.	27,0	36,7	+9,7	65,3	57,7	-7,6	7,7	5,6	-2,1
Харківська обл.	27,2	44,6	+17,4	58,1	44,9	-13,2	14,7	10,5	-4,2
Херсонська обл.	21,4	28,1	+6,7	70,8	67,8	-3,0	7,8	4,1	-3,7
Хмельницька обл.	34,5	28,8	-5,7	57,9	63,3	+5,4	7,1	7,9	+0,8
Черкаська обл.	13,4	20,9	+7,5	81,2 ³	72,7 ³	–	2,7 ³	2,2 ³	–
Чернівецька обл.	37,9	54,8	+16,9	53,6	39,6	-14,0	8,5	5,6	-2,9
Чернігівська обл.	25,8 ³	23,8	–	67,7 ³	73,2	–	2,9 ³	3,0	–
м. Київ	59,1	63,0	+3,9	35,6	31,4	-4,2	5,3	5,6	+0,3

Таблиця розроблена автором

Примітки: ¹ Розрахувати частку 6-го ТУ окремо від частки 5-го ТУ є неможливим. Також, неможливо віднести поліграфічну діяльність до 5-го ТУ, бо цей вид діяльності в статистичній звітності подано в сумі з галузями деревообробної промисловості 4-го ТУ.

² Дані за 2016 р. – без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

³ Дані про окремі види промислової продукції не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації. Тому отримана сума часток галузей 3-го, 4-го або 5-го і 6-го ТУ в цих випадках є неповною.

⁴ Дані за 2016 р. по Запорізькій області – за січень-листопад 2016 р.

У 2016 р. в структурі промислової продукції Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Луганської, Миколаївської,

Сумської, Чернівецької обл., м. Києва і по Україні переважали галузі 3-го ТУ – від 45,2% (Сумська обл.) до 77,7% (Донеччина). 4-й ТУ в цих регіонах, як і по Україні – на 2-му місці, від 18,1% (Донеччина) до 40,7% (Сумщина).

У структурі промислової продукції інших регіонів (Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська обл.) у 2016 р. найбільш розвиненим ТУ був 4-й, частка якого становить від 44,9% (Харківська обл.) до 83,5% (Вінницька обл.). 3-й ТУ у цих регіонах на 2-му місці, і становить від 13,4% (Вінницька обл.) до 46% (Полтавщина).

Співвідношення 3-го і 4-го ТУ в 2016 р. було приблизно однаковим у Миколаївській (46,7% і 40,4%), Полтавській (46% і 52%), Сумській (45,2% і 40,7%) та Харківській (44,6% і 44,9%) областях.

Незадовільно низька частка високотехнологічної продукції в структурі промислової продукції України та її регіонів є найбільшою проблемою їх стратегічного технологічного розвитку. Відомо зокрема, що тільки 5,5% від загального обсягу українського експорту в 2016 р. складала продукція високих технологій [7].

Згідно таблиці 1 вище, в структурі реалізованої промислової продукції більшості регіонів України і по Україні в цілому частка 5-го та 6-го ТУ в 2016 р. є меншою 10%. Винятки – Закарпатська (10,9%), Миколаївська (12,9%), Сумська (14,1%) і Харківська (10,5%) області.

Криза промисловості у 2014-2015 рр. призвела до скорочення в 2016 р. відносно 2010 р., питомої ваги 4-го, 5-го і 6-го ТУ на користь збільшення 3-го ТУ в структурі реалізованої продукції більшості регіонів і по Україні. Незаперечні винятки в цьому випадку лише Київська (4-й ТУ зріс на 2,8%, сума 5-го і 6-го – на 0,1%) і Хмельницька обл. (4-й ТУ зріс на 5,4%, сума 5-го і 6-го – на 0,8%) Окреме зростання у 2016 р. до 2010 р. суми 5-го

і 6-го ТУ помітне у Волинській та Івано-Франківській областях (+1 та +2,3%), а також в місті Києві (+0,3%).

Треба зауважити, що 3-й і 4-й ТУ були провідними у промисловості розвинених країн у ХХ столітті. Тобто, теперішня технологічна структура економіки України не відповідає сучасним постіндустріальним тенденціям світової економіки [8, с. 152].

Розвиток технологічних укладів потребує фінансування і вкладання інвестицій (капіталу) у відповідні сектори, що наведено в таблиці 2 [3].

Таблиця 2

Вкладення у технологічні уклади промисловості України

Показники	Технологічні уклади, %			
	3-й	4-й	5-й	6-й
Фінансування наукових розробок	6	69,7	23	0,3
Витрати на інновації	30	60	8,6	0,4
Інвестиції	75	20	4,5	0,5
Вкладення капіталу на технічне переозброєння і модернізацію	83	10	6,1	0,9

Як видно з таблиці 2, у 3-й ТУ вкладається 75% інвестицій, натомість левова частка коштів на фінансування наукових розробок і на інновації (69,7% і 60%) вкладаються у 4-й ТУ. Навіть зваживши на певне застаріння цієї інформації за 2006 р., сьогодні ситуація корінним чином не змінилася.

Таким чином, вимогами сучасної доби для України стають інвестиції та вкладення капіталу у високі технології – 5-й (зокрема у комп'ютерні технології, літакобудування і в космічну галузь) і 6-й ТУ (нанотехнології, нанобіотехнології, інтерактивні глобальні мережі, системи штучного інтелекту та інші [9, с. 11]). В іншому випадку, через лічені десятиліття Україна та більшість її регіонів будуть відставати в технологічному розвитку від розвинених держав світу не на одну, як зараз, а вже на дві епохи.

Література

1. Турко Д. О. Аналіз зміни переліку високотехнологічних продуктів та визначення особливостей високотехнологічних галузей України / Д. О. Турко, І. В. Дронова-Вартанян, А. В. Артёмова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2010. – №2 (10). – С. 51-63.
2. Піддубна Л. І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: монографія / Л. І. Піддубна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 368 с.
3. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Х. : Константа, 2006. – 272 с.
4. Бужимська К. О. Модернізація економіки: технологічно-структурний аспект / К. О. Бужимська // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2009. – № 3 (49). – С. 214-217.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційні сайти Головних управлінь статистики у регіонах України.
7. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України / Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
8. Прушківська Е. В. Моделювання структури промислового виробництва на базі високотехнологічних галузей / Е. В. Прушківська // Економічний простір: збірник наукових праць. – 2013. – №73. – С. 145-156.
9. Федулова Л. І. Сьомий технологічний уклад: міфи, реальність та перспективи / Л. І. Федулова // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право / ред. колегія: А. П. Гетьман та ін. – Х.: Право. – 2012. – № 1 (8). – С. 7-18.